

Консультація для педагогів

«Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами»

Діти – це сонце, що дарує багато тепла та світла. Кожну дорослу людину своєю любов'ю вони осявають і зігрівають по – своєму: в тій мірі, в якій одержують від неї самі. Будучи краплинками чистої, живої, джерельної води, вони стають такими ж дивовижними і неповторними, коли їх берегти, цінувати й любити, – тоді вони перетворюються в повноводну річку, глибоке море, бездонний океан почуттів, емоцій та вражень...

Вони обирають свій шлях у житті, коли підростають. Обирають вони й своє особливе місце серед людей, адже кожна дитина по – своєму унікальна. Та помилкову думку мають, коли вважають менш розвиненими тих дітей, розвиток яких ускладнено дефектами. Адже це не правильно. Просто такі діти інакше розвинені, тобто не так, як їх однолітки. Це особливі діти.

Діти з ООП також хочуть жити, усміхатися і бачити у відповідь посмішку; хочуть, щоб до них зверталися, розмовляли і вислуховували; хочуть розвиватися, вчитися, робити щось нове; хочуть радіти життю: мамі, сонечку, пташці, снігу; хочуть розділяти радість життя з іншими.

Кожній дитині з особливими освітніми потребами необхідна повага до особистості, прийняття її індивідуальності й неповторності, забезпечення її подальшого повноцінного та гідного життя в суспільстві.

Найголовніше в педагогічній роботі є не виконання програм та інструкцій, а розвиток дитини, глибоке осмислене пізнання того, яка вона, дитина з ООП, що її хвилює, чому вона радіє, через що ображається, які в неї потреби, нахили, чим цікавиться, чи розвинена в неї увага, що можна сказати про її пам'ять або мислення, уяву чи емоції, як всебічно вивчити таку дитину, щоб допомогти їй розкрити закладені природою здібності.

Сьогодні ми тільки й чуємо такі слова, як “толерантність”, “рівні можливості”... Проте більшість людей в наш час ставляться до людей з ООП з насторогою, страхом, навіть вороже. Існує величезна прірва між тим, на що ці люди здатні у житті і тією роллю, яку їм підготувало суспільство.

Конвенція ООН з прав людини сьогодні трактує інвалідність вже не як якусь проблемність, а як особливість людства. Є люди низького зросту, є з іншим розрізом очей, а є люди, які по – особливому пересуваються. І все! Вони відрізняються тільки цим.

Тому право на одержання освіти мають усі люди з різним станом здоров'я і з різними його особливостями. А якість освіти ні в якому разі не повинна різнитися. Навчання починається від народження. У ранньому дитинстві освіта особливо важлива, але вона не закінчується в зрілому віці – цей процес триває все життя. Особливі діти потребують максимум терпіння, уваги, добра, ласки, любові.

Тривалий час вважалося, що такі діти неспроможні, та й не повинні навчатися й виховуватися в колективі серед здорових однолітків. Тому вони знаходилися або вдома, під наглядом лікарів та батьків, або в спеціалізованих закладах і були повністю ізольовані від соціуму.

Та нарешті як в педагогіці, так і в суспільному житті, за вимогою часу, відбулася переоцінка всіх людських цінностей. Це дало змогу наблизитися до проблем дітей з ООП, повністю переглянути методи і підходи до таких особистостей, до умов їх життя та набуття ними повноцінної освіти. З'явилося таке поняття, як "інклюзивне навчання." Воно дає право особливим дітям на освіту.

Надати можливість кожній дитині розкритися в інклюзивному середовищі – це важливе актуальне завдання сучасної освіти. Великі сподівання покладаються на звичайного педагога: він турбується про те, щоб діти з ООП мали змогу відвідувати заклад, отримувати базові знання, розвиватися і відчувати себе в соціумі комфортно.

Звичайно, що великими помічниками їм повинні стати, перш за все, батьки, бо разом із закладом освіти вони мають однакову мету – їх дитина має бути щасливою.

Цим батькам випало складне життєве випробування, адже вони виховують дитину, яка має вади здоров'я. Виховання особливої дитини потребує значних фізичних і матеріальних витрат. Часто батьки, не маючи підтримки, замикаються у своєму горі і все більше й більше віддаляються від суспільства, навіть образи і душевні травми своєї дитини вони сприймають як особисті.

Навчити батьків сприймати свою дитину з ООП як особистість – це головне завдання педагога. Якщо сім'я відчує увагу педагогів до їхньої дитини, зацікавленість ними в її розвитку, то й батьки будуть готові допомагати в навчанні та вихованні своєї особливої дитини. Але для цього з батьками теж потрібно працювати.

Робота педагога з ними полягає в:

- встановленні контакту і довірливих стосунків;
- включенні батьків дітей з ООП в колектив інших батьків групи;
- безперервній взаємодії;
- залученні батьків в розробці ІПР, у процес навчання й виховання;
- налагодженні співпраці з іншими членами команди психолого – педагогічного супроводу;
- участі батьків у розробці портфоліо дитини.

У багатьох батьків, що мають дитину з ООП, виникає провина, що це саме вони винні в тому, що їхня дитина має фізичні недоліки. Із – за почуття такої провини дорослі влаштовують певний стиль виховання – гіперопіку: оберігають дитину від різних проблем та потурають їй всяким примхам. Таке виховання призводить до того, що особистість не тільки не розвивається, а ще й знищується, чи просто виростає особа – споживач.

Щоб досягти мети про щасливу і реалізовану дитину, батьки і працівники закладу освіти мають об'єднуватися. Від такої тісної співпраці залежить

психічний, емоційний і фізичний розвиток особливої дитини. Нелегко приходить їй самій дитині з ООП. Адже її майже не сприймають в дитячому колективі, намагаючись по – всякому притіснити.

Сім'я – це перший етап соціалізації дитини, а перебування дитини в освітньому закладі є другим етапом соціалізації особистості. Важливу роль має відіграти такт педагогів, повага до дитини з особливими освітніми потребами. Налаштування дитини на перебування у закладі, на важливість нових змін у її житті виконують також і члени родини.

Для успішної життєдіяльності в суспільстві потрібно розглядати успішний процес входження індивіда в нього, що й є поняттям соціалізації. У сучасній педагогіці поняття соціалізації є найширшим серед тих, що характеризують процес формування особистості, оскільки воно передбачає не тільки свідоме засвоєння готових понять про довкілля та способи соціального життя, а, насамперед, створення власних ціннісних орієнтацій.

Соціалізація – це один з важливих чинників повноцінного розвитку особистості та її ефективного функціонування в соціумі. Відповідно до найпоширенішого визначення, соціалізація (від лат. *socialis* – суспільний) розглядається як активне засвоєння особистістю соціального досвіду, соціальних ролей, норм, цінностей.

Проблема соціалізації дітей з особливими потребами не дарма постає надзвичайно гостро. Річ не лише в тому, що дітям необхідний комфорт у соціальному середовищі, вони також повинні віднайти своє місце в ньому, щоб мати можливість не тільки повністю розкрити власні можливості, а й бути корисними.

Соціалізація – це необхідна умова для того, щоб людина розвивалася, застосовуючи великий суспільний досвід.

Дитина проходить певні етапи:

- адаптація (пристосування до соціуму);
- індивідуалізація (усвідомлення своїх можливостей);
- інтеграція (намагання знайти своє місце в суспільстві).

Успішне проходження цих етапів можливе лише в інклюзивному середовищі.

Педагогічний супровід особливих дітей здійснюють вчитель – логопед, реабілітолог, дефектолог, психолог, асистент вчителя.

Метою такого супроводу є:

- виявлення відповідності інтелектуального розвитку і вікової норми;
- рівня розвитку когнітивної та емоційно – вольової сфер;
- наявності мотивації до навчання.

У процесі соціалізації дітей з особливостями розвитку виникають проблеми відношення суспільства і держави до таких осіб. Це проявляється у створенні системи спеціальної освіти. Багато дітей отримали в житті емоційні травми, що позначається на їх поведінці та негативно впливає на особистість. І все ж таки глибокий аналіз рівня соціалізації дітей з ООП показав, що більшість із них мають низький рівень, вони замкнуті, важко йдуть на контакт, не мають друзів, соромляться своїх особливостей.

Третім етапом соціалізації є адаптація і дитини, і її сім'ї власне у суспільстві (пошук інших сімей з подібними проблемами, встановлення контактів, пошук своєї «соціальної ніші»).

Зміст соціалізації полягає в індивідуальності, адже кожна особистість є унікальною і неповторною. В соціалізації не може існувати, та й не існує однакових процесів. Кожна дитина індивідуально засвоює певні знання, вміння і навички, кожна дитина проходить свій процес становлення як особистість.

В нашому суспільстві відбуваються постійні нестабільні економічні, соціальні, політичні зміни. Вони ускладнюють процес соціалізації дітей. Ці труднощі тісно пов'язані з рядом різних проблем. Найчастіше особлива дитина викликає в оточуючих почуття жалю. Це заважає дитині з ООП бути активною, і тоді вона спілкується лише з такими, як сама. Інколи життя таких дітей можна прирівняти до життя кімнатних рослин, і вони виявляються повністю не підготовленими до того, щоб жити в соціумі.

Отже, можна виділити 5 основних чинників успішної соціалізації дитини з ООП в умовах інклюзивної освіти:

- толерантне ставлення (сприяє зростанню самоповаги, впевненості у власних можливостях);
- доброзичлива атмосфера (взаємодія з іншими дітьми, наслідування їх соціального досвіду);
- індивідуальний підхід (сприяє врахуванню особистого потенціалу дитини);
- співпраця з корекційними педагогами (ефективність навчання та виховання);
- спільна діяльність (налагодження ефективної співпраці).

Діти з ООП не володіють багатьма знаннями і вміннями. Досить складно і досить повільно педагоги налагоджують відносини з ними. Такі діти можуть мати неадекватні реакції, з незнайомими вони спілкуються з великими труднощами, їх особистий інтерес вищий за інтереси колективу. Через особливості розвитку ці діти потребують постійного психолога – педагогічного контролю.

Необхідною умовою соціалізації дитини в освітньому закладі є індивідуальний підхід до кожної такої дитини. Педагог має довіряти їй, заохочувати, позитивно оцінювати її роботу. Тільки тоді буде успіх. Дитина позитивно реагує на нормальний, не голосний тон, тому під час спілкування педагог має враховувати цей факт. Потрібно говорити заспокійливо і впевнено, приємним голосом з пом'якшуючим ефектом, враховуючи обов'язково те, що психіка дитини вразлива.

Особливі діти емоційні і дуже чутливі, тому досвідчений педагог має поважати їхні почуття, думки, ідеї. Важливо допомагати дитині в її діяльності, підтримувати, підбадьорювати, вчити її правильно ставитись до різних подій і вчинків.

Корисно і необхідно, щоб дитина спілкувалася з однолітками та дорослими, щоб вона виконувала якусь посильну працю. Педагог виховує

вміння перемагати і вміння програвати, силу волі, займається корекцією проявів їх довільної поведінки, формує правильне ставлення до труднощів та розуміння того, як їх подолати. Оцінюючи кінцеві результати праці особливої дитини, потрібно акцентувати їх увагу на тому, які виникали труднощі при цьому, а не робить це, як звичайно.

Наставник часто надає можливість дитині розвантажуватися, відпочивати і використовує різні ігри.

Діти з певними особливостями мають затримку розвитку соціальних умінь, що необхідні для гри, тому їхні рухи можуть бути хаотичними або нецікавими. Деякі повторюють ті самі дії: гойдають, крутять предмети або тримають їх перед своїм обличчям. Така поведінка заважає взаємодії їх з однолітками.

Отже, набуття необхідних ігрових навичок – першорядне завдання сучасної педагогіки.

Висновок: Питання соціалізації дітей з ООП досить актуальне. За останні роки збільшилася кількість таких дітей. Через серйозні порушення здоров'я їм потрібна додаткова увага від суспільства.

Після сім'ї, першого етапу соціалізації, дитина відвідує освітній заклад. Цей період вважається другим етапом. У закладі мають працювати особливі педагоги в тому сенсі, що вони підтримують дитину і поставляться до неї тактовно, з повагою. Але батьки повинні позитивно налаштувати дитину на перебування її в закладі.

На третьому етапі дитина адаптується в суспільстві. Щоб всі етапи соціалізації мали позитивний результат, необхідна постійна систематична діяльність соціальних та психологічних служб.

Лише завдяки соціалізації особлива дитина може використати свої потреби, застосувати свої можливості, хист, налагодити відносини з суспільством. Тільки соціалізована дитина відчуває себе в житті впевнено.

Отже, процес розвитку та виховання дітей з ООП відбувається за певних умов та під впливом соціуму.